

21.2.2018

Marko Meriniemi
lainsäädäntöneuvos

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta ja laiksi valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta**1 Suomen turvallisuusympäristön muutos**

Sotilas- ja siviilitiedustelulainsäädäntöä koskevissa hallituksen esityksissä (HE 203/2017 vp ja HE 202/2017 vp) sekä sisäministeriön hallituksen esityksestä siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 202/2017 vp) antamassa lausunnossa selvitetään seikkaperäisesti Suomen turvallisuustilanteen muutokseen ja monimutkaistumiseen liittyviä näkökohtia.

Suomen turvallisuustilanteen ja -ympäristön muutokseen ovat vaikuttaneet muun ohella sotilaallisen toiminnan ja jännitteen lisääntyminen lähialueillamme. Kansalliseen turvallisuuteen kohdistuvat vakavimmat uhat ovat nykyään hyvin usein alkuperältään tai kytköksiltään kansainvälisiä ja siten vaikeammin hallittavia. Lisäksi viestintäteknologian nopea kehitys on tehostanut ja helpottanut Suomelle uhan muodostavien tahojen välistä yhteydenpitoa ja verkostoitumista sekä vaikeuttanut uhkien taustalla olevien tahojen tunnistamista. Teknologian kehittyminen on myös mahdollistanut kansallista turvallisuutta vaarantavien tekojen valmistelun ja toteuttamisen entistä lyhyemmässä ajassa. Samalla uhat ovat muuttuneet toteutuessaan vaikutuksiltaan aiempaa laajemmiksi, moniulotteisimmiksi ja vaarallisemmiksi yksittäisten ihmisten ja koko yhteiskunnan kannalta.

Suomen turvallisuustilanteen heikentyminen ja tarve varautua Suomeen kohdistuviin uhkisiin muodostavat sisäministeriön näkemyksen mukaan sellaisen poikkeuksellisen tilanteen, joka perustelee tiedustelua koskevan lainsäädäntöä, jonka säätämisen edellytyksenä on tiedustelutoiminnan valvonnasta säätäminen.

2 Tiedustelulainsäädäntö

Tiedustelutoiminnan valvontaa koskeva hallituksen esitys (HE 199/2017 vp) liittyy seuraaviin eduskunnassa käsiteltävänä oleviin hallituksen esityksiin: 1) Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 198/2017 vp); 2) Hallituksen esitys eduskunnalle siviilitiedustelulainsäädännöksi (HE 202/2017 vp); 3) Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sotilastiedustelusta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 203/2017 vp). Edellä mainitut esitykset muodostavat tiedustelulainsäädäntökokonaisuudessaan.

Suomessa ei ole sellaista parlamentaarista valvontaelintä, jonka laissa säädettyinä nimenomaisena tai yksinomaisena tehtävänä olisi valvoa tiedustelutoimintaa. Nykyisin parlamentaarisesta valvonnasta vastaavat perustuslaki-, ulkoasiain-, hallinto- ja puolustusvaliokunta muun toimintansa ohessa. Eduskunnan työjärjestyksen muutoksella ehdotetaan perustettavaksi uusi tiedusteluvalvontavaliokunta.

Tiedustelutoiminnan laillisuusvalvonta jakautuu nykyisin hallinnonalan sisäiseen laillisuusvalvontaan sekä ylimpien laillisuusvalvojien ja erityisvaltuutettujen harjoittamaan valvontaan. Suomessa ei ole erityistä tiedustelutoiminnan ulkoista laillisuusvalvojaa, vaan laillisuusvalvojat hoitavat näitä lainmukaisuuden valvontatehtäviä muiden tehtäviensä ohessa. Viranomaisille ehdotetut uudet

21.2.2018

tiedustelutoimivaltuudet edellyttävät tehokkaan ja riippumattoman laillisuusvalvonnan järjestämistä.

Vaatus tiedustelutoiminnan asianmukaisesta valvonnasta, joka koostuu niin parlamentaarisesta valvonnasta kuin laillisuusvalvonnasta, seuraa myös kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista, Euroopan unionin oikeudesta ja perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä. Perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin kuuluva oikeusturvavaatus edellyttää, että sääntelyssä on huolehdittava riittävästä oikeusturva- ja valvontajärjestelyistä. Vaatimukset valvonnan tehokkuudesta ja asianmukaisuudesta korostuvat erityisesti verrattuna nykyisen sääntelyn mahdollistamaan luottamuksellisen viestin salaisuuden rajoittamiseen. Myös ihmisoikeusvelvoitteet ja Euroopan unionin oikeus edellyttävät tehokasta ja riippumatonta valvontaa.

3 Lopuksi

Sisäministeriö on saanut osallistua tiedustelutoiminnan valvontaa koskevan lainsäädännön valmisteluun ja sisäministeriön näkemykset on huomioitu esityksessä. Sisäministeriö kannattaa ehdotusta laiksi tiedustelutoiminnan valvonnasta ja laiksi valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta